

Цифрова освіта: джерелознавчий аспект

**Кравченко С. М.,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
відділу порівняльної педагогіки
Інституту педагогіки НАПН України**

Аналіз останніх публікацій переконливо засвідчує поглиблення вивчення питань упровадження новітніх цифрових інструментів в освіті, реалізації дистанційного навчання як педагогічної технології, проєктування освітнього середовища, цифровізації освіти. Це, зокрема, аналітико-методичні матеріали за загальною редакцією О. Топузова «Дистанційне навчання в умовах карантину: досвід та перспективи» (2021) [1], де представлено аналітико-методичні матеріали, що висвітлюють досвід організації дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти в умовах карантинних обмежень та перспективні напрями його розвитку, розглянуто питання реалізації дистанційного навчання як педагогічної технології, проєктування освітнього середовища з урахуванням особливостей дистанційного та змішаного навчання, організації дистанційного навчання в початковій школі та закладах середньої освіти II та III ступенів, оцінювання результатів навчання в умовах дистанційної освіти, реалізації сертифікаційного оцінювання здобувачів загальної середньої освіти, організаційно-правових засади реалізації дистанційного навчання, схарактеризовано особливостей управлінської діяльності керівника закладу освіти під час дистанційного навчання.

У науково-аналітичній доповіді провідних учених НАПН України В. Кременя, О. Ляшенка, О. Локшиної «Загальна середня освіта України в контексті освіти країн Європи: тривалість і структура» (2020) [2] здійснено порівняльний аналіз структури національної системи загальної середньої освіти України та освітніх систем 38 країн Європи та сформульовано пропозиції з удосконалення організації освітнього процесу в українських школах відповідно до трансформаційних процесів, що нині відбуваються в загальній середній освіті України з урахуванням провідного європейського досвіду.

Затребуваними в контексті розгляду теми нашого дослідження є видання, підготовлені компаративістами відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України: «Відповідь світової спільноти на виклики COVID-19 в освіті (лютий–червень 2020 р.)» (2020) [3], «Освіта та навчання в контексті пандемії COVID-19» (2020) [4], в яких проаналізовано досвід країн зарубіжжя з реагування на COVID-19 в освіті, узагальнено рекомендації провідних міжнародних організацій передусім ЮНЕСКО щодо організації навчання в умовах пандемії, розкрито формати реагування міжнародної спільноти на виклики COVID-19 та комплексність ініціатив, що реалізуються в межах глобальних орієнтирів із урахуванням національного контексту, представлено

процедури виходу з карантину, які імплементуються провідними зарубіжними країнами.

В одній із публікацій академіка НАПН України С. О. Сисоєвої «Цифровізація освіти: педагогічні пріоритети» (2021) [5] усебічно схарактеризовано вплив глобалізації та технологічного розвитку суспільства на наукову діяльність, систему освіти, організацію й технології освітнього процесу, а також визначено педагогічні пріоритети цифровізації освіти, що полягають у міждисциплінарному вирішенні сучасних проблем цифрового освітнього середовища, розробленні педагогічних засад цифровізації освіти, формулюванні концептуальних положень цифрової педагогіки, визначенні основних педагогічних концепцій цифрової освіти, розвитку цифрової дидактики, що передбачає перегляд форм, методів, засобів і технологій навчання, виховання й розвитку того, хто навчається в цифровому просторі.

Аналізуючи зарубіжну джерельну базу з означеного нами питання, зауважимо, що Департаментом освіти США було розроблено План трансформації американської освіти з використанням інноваційних технологій (2010). Наскрізною для цього документа є теза, що результатом навчання усіх навчальних дисциплін (англійська, математика, основи фундаментальних наук, соціальні дисципліни, історія, образотворче мистецтво тощо) мають стати компетентності XXI століття та навички критичного мислення, співпраці й мультимедійної комунікації. Ці навички суголосні з принципами гуманізації і необхідні для успішної адаптації до швидко змінюваних вимог світу [6]. У 2015 р. у штаті Коннектикут було схвалено закон, яким запроваджувалося обов'язкове вивчення в школах правил безпечного використання соціальних мереж. У 2016 р. у Вашингтоні було схвалено законопроект щодо розвитку цифрового суспільства у США «Action for Media Education» [7].

Варто зазначити, що країнами ЄС також було схвалено політичну ініціативу для підтримки стійкої й ефективної адаптації освітніх систем країн-членів ЄС до цифрової ери – «План дій щодо цифрової освіти на 2021–2027 роки» (Digital Education Action Plan (2021–2027) [8]. Цим документом запропоновано довгострокове стратегічне бачення високоякісної, інклюзивної та доступної європейської цифрової освіти, проаналізовано виклики пандемії COVID-19, що призвело до безпрецедентного використання технологій в освітній сфері, констатовано прагнення до міцнішої співпраці на рівні ЄС у цифровій освіті та підкреслено важливість спільної роботи між секторами з метою переведення освіти в цифрову епоху, покращення якості та кількості викладання цифрових технологій, підтримки цифровізації методів і педагогічних засобів навчання і забезпечення інфраструктури, необхідної для інклюзивного та стійкого дистанційного навчання. Для досягнення цих цілей План дій визначає дві пріоритетні сфери: 1) розвиток високопродуктивної цифрової екосистеми освіти, що потребує: наявності сучасного цифрового обладнання; ефективного планування та розвитку цифрового потенціалу; компетентних і впевнених у цифровому відношенні викладачів; формування високоякісного навчального

контенту, зокрема розроблення й застосування зручних інструментів та безпечних платформ із дотриманням правил електронної конфіденційності та етичних стандартів; 2) підвищення цифрових навичок і компетенцій для цифрової трансформації, що потребує: формування базових цифрових навичок і компетенцій із раннього віку; розвитку цифрової грамотності, включно з протидією дезінформації; покращення рівня комп'ютерної освіти, обізнаності в інноваційних освітніх технологіях, наприклад, таких як штучний інтелект (AI), набуття новітніх цифрових навичок, що постійно оновлюються; забезпечення гендерної рівності в цифрових дослідженнях і кар'єрі.

На початку 2022 р. Європейська комісія запропонувала міжінституційну урочисту декларацію про цифрові права та принципи цифрового десятиліття – «Declaration on European Digital Rights and Principles» [9]. Цифрові права та принципи, викладені в декларації, доповняють існуючі права, наприклад ті, що закріплені в Хартії основних прав ЄС, а також у законодавстві про захист даних і конфіденційність. Ця декларація надає певну довідкову базу для громадян щодо їхніх цифрових прав, а також містить певні рекомендації для країн-членів ЄС і компаній, які мають справу з новими технологіями.

Важливо, що у 2020 р. Європейська комісія розпочала відкрите громадське опитування з метою збору й аналітичного опрацювання поглядів і досвіду громадян, установ та організацій із державного та приватного секторів щодо впливу COVID-19 на освіту та навчання, пов'язаний із цим перехід на дистанційне й онлайн-навчання та їхнє бачення майбутнього цифрової освіти в Європі. Опитування засвідчило, що майже 60% респондентів до кризи не використовували дистанційне та онлайн-навчання; 95% вважають, що пандемія COVID-19 знаменує собою поворотний момент у тому, як технології використовуються в освіті та навчанні. Респонденти заявили, що навчальні ресурси та контент онлайн мають бути більш релевантними, інтерактивними і простими у використанні та не залежати від фінансових ресурсів міста чи муніципалітету. Понад 60% опитаних вважають, що вони покращили свої цифрові навички під час кризи, понад 50% респондентів бажають розвивати їх надалі. Маючи загалом понад 2 700 відповідей із 60 країн, таке опитування допомогло оприлюднити пропозицію Європейської комісії з оновленого Плану дій щодо цифрової освіти [10].

Окрім того, актуальність проблеми функціонування цифрового освітнього середовища засвідчують ще такі міжнародні стратегічні документи як: Програма ООН «Трансформація нашого світу: порядок денний стійкого розвитку – 2030» (2015), Інчхонська декларація «Концепція розвитку освіти до 2020 року» (2015), План дій щодо цифрової освіти на 2021–2027 роки (2021), Програма Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) «Інноваційна освіта та освіта для інновацій: значущість цифрових технологій і навичок» (2016) та ін.

Отже, побіжний огляд окремих українських і зарубіжних джерел доводить, що феномен цифрової освіти є актуальним, багатовимірним і потребує подальшого вивчення.

Література:

1. Дистанційне навчання в умовах карантину: досвід та перспективи. Аналітико-методичні матеріали / кол. автор. ; за заг. ред. О. М. Топузова ; укл. М. В. Головка. Київ : Педагогічна думка, 2021. – 192 с. URL: <https://undip.org.ua/library/dystantsiynе-navchannia-v-umovakh-karantynu-dosvid-ta-perspektyvy/>.
2. Загальна середня освіта України в контексті освіти країн Європи: тривалість і структура : наук.-аналіт. доп. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки НАПН України ; В. Г. Кремень, О. І. Ляшенко, О. І. Локшина ; [за участю А. П. Джурило, О. М. Шпарик (пер. з англ. додатків)]. – Київ : Пед. думка, 2020. – 56 с. : рис., табл. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-555-4-2020-49>
3. Відповідь світової спільноти на виклики COVID-19 в освіті (лютий-червень 2020 р.) : оглядове видання / НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України ; упоряд. : О. І. Локшина, О. З. Глушко, А. П. Джурило, С. М. Кравченко, Н. В. Нікольська, М. М. Тименко, О. М. Шпарик; [наук. ред. О. І. Локшина]. – Київ: Авторитет, 2020. – 36 с. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-0-4-2020-36>
4. Освіта та навчання в контексті пандемії COVID-19 : наук.-допом. бібліогр. покажч. [авт. статей: О. М. Топузов, О. І. Локшина ; авт.-упоряд. С. М. Кравченко ; наук. ред. О. І. Локшина ; бібліогр. ред. Л. Є. Корнілова] / НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України. – Київ : Авторитет, 2020. – 76 с. (із додатком). DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-3-0-2020-76>
5. Sysoieva S. Digitalization of Education: pedagogical priorities / Svitlana Sysoieva // Education: Modern Discourses. 2021, №4. – P. 14–22. DOI: <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2021-4-02>
6. Медіаосвіта у США і Канаді: теорія і практика : монографія / Г. Головченко ; за наук. ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вид-во ТОВ «Юрка Любченка», 2020. – С. 132–133.
7. Там само. – С. 135.
8. Digital Education Action Plan (2021–2027) [Electronic resource]. URL: <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital/education-action-plan>
9. Declaration on European Digital Rights and Principles [Electronic resource]. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/declaration-european-digital-rights-and-principles> .
10. Europe’s Digital Decade: digital targets for 2030 [Electronic resource]. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en